

KAREN BALLENTINE

„SPRAVODLIVÁ VOJNA“ NATO - KONFRONTÁCIA S JEJ MORÁLNymi VÝZVAMI

FACING THE MORAL CHALLENGES OF NATO'S „JUST WAR“

Písané pre K&K / Written for K&K

ENGLISH

Po sedemdesiatich deviatich dňoch sa zdíhavá operácia NATO proti „Miloševičovmu režimu“ skončila. Vedenie NATO podniklo kroky na obnovu mieru a bezpečnosti v Kosove a všetky zainteresované strany si môžu vydýchnuť. Samozrejme, na ucelené uzávery o spravodlivom a stabilnom mieri, je ešte príliš skoro, a vonkoncom nemožno hovoriť o istom víťazstve vojsk NATO. Postupne vyjde najavo, koľko táto vojna stála, ľudsky i materiálne, vyčísliteľne i nevyčísliteľne. Nepochybne, mnohí sa budú pýtať a už sa aj pýtajú, o čom vlastne táto vojna bola, o čo v nej išlo a nakoľko bola výška jej ceny opodstatnená. Ak sa vôbec máme poučiť z tohto konfliktu, musí sa každé súhrnné zhodnotenie vysporiadať s morálnou mnohorakosťou, ktorú tento konflikt obnažil.

Nemýľme sa. Letecké nálety NATO proti „Miloševičovmu režimu“, ako reakcia na jeho etnické čistky v Kosove, sú kľúčovým, definujúcim momentom vo vývoji globálneho svetového poriadku po studenej vojne. Nieкто by mohol argumentovať, a bude mať pravdu, že tento moment mal prísť s Bosnou alebo Čečenskom, určite s Rwandou. Je to tragédia, že neprišiel. Teraz sme však konfrontovaní s prvou postmodernou „spravodlivou vojnou“.

Táto vojna nebola o zdrojoch. A nie je len o moci, i keď je pochopiteľné, že mnohí mimo NATO si mysleli, že je práve o moci. V tejto vojne išlo o morálny princíp. Ako vysvetľuje Tony Judt v článku *Prečo by sme mali*, definujúcim účelom konania NATO bolo zabrániť Miloševičovmu režimu v ďalšom zločineckom kole etnických čistiek. Tým, že NATO takto postupovalo, bráni ťažko získané medzinárodné ľudské práva bezpečnosti, slobody a rovnosti - práva, ktoré doteraz neboli dostatočne rešpektované.

After 79 days, NATO's not-so-brief campaign against the "Milošević regime" appears to be over. As NATO planners undertake the first tentative steps to restoring peace and security to Kosovo and Kosovars, all sides can breathe a collective sigh of relief. It is, of course, still too early for any confident assertions of a just and stable peace in Kosovo, let alone for NATO to claim certain victory. As the dust begins to settle, the world will have a clearer picture of the costs of this war, human and material, tangible and intangible. No doubt, many voices will ask, as some already have, what this war was really about, what was at stake, and whether it was worth the price. If the right lessons are to be learned, no complete assessment can avoid grappling with the moral complexity which this conflict has revealed.

Make no mistake. NATO's decision to launch air strikes against the "Milošević regime" in response to its campaign of ethnic cleansing in Kosovo was a crucial, defining moment in the development of the post-Cold War global order. Some would argue, and rightly so, that this moment should have come with Bosnia or Chechnya, certainly with Rwanda. Tragically, it did not. But the moment has now arrived, the moment of the first post-modern "just war".

This war was not about resources. Nor was it merely about power, though many beyond NATO may understandably have thought so. It was about moral principle. As Tony Judt explains in *The Reason Why*, the defining purpose of NATO's actions has been to prevent the Milošević regime from engaging in yet another vicious round of ethnic cleansing, and in so

Niektorí pochybovačne pripomínajú, že NATO bojuje „len“ za svoju dôveryhodnosť: avšak pre spojenectvo 19 vedúcich liberálnych demokracií, ktoré samy seba explicitne definujú ako „spoločenstvo hodnôt“, je boj o dôveryhodnosť a obrana týchto hodnôt to isté.

My, čo sme spojení s časopisom **Kritika & Kontext** - či už ako čitatelia, prispievatelia, alebo vydavatelia, považujeme tieto hodnoty za dôležité. Prečo vlastne? Pretože tento časopis bol inšpirovaný presvedčením, že len prostredníctvom ducha spoločnej humánnosti, slobody a rovnosti môžeme dúfať, že sa zacelí trhlina, ktorá skoro pol storočie oddeľovala Východ a Západ a aj nás osobne, a že práve len tieto hodnoty nám umožnia vykročiť spolu, i keď pomaly a opatrne, na cestu vzájomnej úcty a pochopenia.

Akokoľvek sa s týmito hodnotami stotožňujeme, fakt, že NATO sa rozhodlo bojovať za „spravodlivú vec“, je sotva dôvodom na oslavu. Iste, keď sme denno-denne videli v televízii zábery na vyše osemstotisíc terorizovaných, vyčerpaných a brutálne deportovaných kosovských Albáncov a počuli ich príbehy o mučení, znásilňovaní a vraždení, len ťažko sme mohli odolať oprávnenému pokušeniu byť morálne rozhorčení. Nebyť tohto morálneho rozhorčenia, devätnásť demokratických štátov, na čele ktorých je generácia bojovníkov za mier a protivojnových aktivistov ako Václav Havel, Joschka Fischer, Tony Blair a Bill Clinton - by zrejme neprekonalu svoju hlbokú averziu k vojne, svoju opatrnosť pri zasahovaní zvonku, strach ich kolegov zo straty podpory verejnosti a nevdôlu zasahovať do suverenity iných štátov.

Morálne rozhorčenie však ľahko môže viesť k morálnej nadradenosti a morálna nadradenosť je nebezpečná. Zahmlieva kritické myslenie, vedie k pokíznutiam, a obyčajne nebadane, premieňa univerzálne hodnoty na stranícke preferencie, odmieta spoločné „my“ a dáva prednosť rozdeľujúcemu „mý“ a „oni“, a čo je typické, vedie nás k tomu, že „my“ podceňujeme „ich“ a opovrhujeme „nimi“. Keď morálne rozhorčenie podnecuje vojnu, hrozí nebezpečenstvo, že morálne štandardy sa celkom stratia.

doing, to defend hard won international human rights of security, liberty, and equality - rights which have, until now, been observed mostly in the breach. Some critics have demurred that NATO was “only” fighting for its own credibility: but for an alliance of 19 leading liberal democracies, which explicitly defines itself as a “community of values”, fighting for credibility and defending these values are, in the final analysis, much the same thing.

For those of us at **Kritika & Kontext** – readers, contributors, and editors alike, these values are held dear. Why? Because this journal was inspired by the conviction that it is only in the spirit of common humanity, liberty, and equality that we can hope to mend the chasm that separated East from West and us from each other for nearly half a century, and the only way to embark together, in however small and tentative a way, on the path of mutual respect and understanding.

However much we may share these values, the fact that NATO took up “the just cause” was hardly reason to celebrate. True, as we were daily confronted with the televised images of 800,000 or more terrorized, exhausted, and brutally deported Kosovar Albanians, and heard their horrific tales of torture, rape, and murder, it was difficult to resist the righteous temptations of moral outrage. Were it not for this moral outrage, it is doubtful that 19 democratic nations - headed by a generation of doves, peaceniks, and anti-war activists that includes Václav Havel, Joschka Fischer, Tony Blair, and Bill Clinton – could have overcome their profound aversion to warfare, their wariness of foreign entanglements, their politicians’ fear of lost public support, and their squeamishness about treading on state sovereignty.

But moral outrage can easily lead to moral righteousness, and moral righteousness is a dangerous thing. It clouds critical thinking, it makes for a slippery, and usually undetected, slope from the universal good to partisan preference, it abandons the common “We” for the divisive “Us” versus “Them”, and typically, too, makes the “Us” devalue and despise the “Them”. When moral outrage animates war-

To, že sa propagandisti Miloševića a NATO bez zábran pustili do diskurzu vzájomného demonzovania a morálneho povyšovania seba samých, je len prirodzeným, i keď poľutovaniahodným sprievodným javom takejto vojny. Oveľa horšie by však bolo to, keby ináč uvážliví, inteligentní ľudia podľahli tým istým lacným formulám a prehnaným stereotypom. Publikovaním výziev srbskej opozície v **K&K** sa snažíme, napriek faktickým i diskurzívnym zákonom tejto vojny, nadviazať dialóg a zmysluplné spojenie medzi jednotlivcami, ktorí prejavujú solidaritu s našimi priateľmi obklúčenými v Belehrade a obávajú sa o ich osud. Našou snahou je zároveň stimulovať diskusiu o morálnej výzve, ktorú nám prezentuje táto vojna.

Osobne si myslím, že reflexia celého konfliktu nenabáda k optimizmu. Spravodajstvo západných médií namiesto toho, aby smerovalo k obrane nášho spoločného základu, len odhalilo, do akého nebezpečenstva sa tento spoločný základ dostal. Je smutné, že najsilnejšie sklony k morálnemu povýšenectvu som našla tam, kde som ich najmenej očakávala: a to v odpovediach tých, čo stoja práve na „strane“ bezpečnosti, slobody a rovnosti. Niektorí vyjadrujú ozajstné porozumenie s veľmi zložitou a aj nebezpečnou situáciou, v ktorej sa teraz nachádzajú naši srbskí kolegovia. Mnohí sú už menej solidárni, keďže pochybujú, či srbskí kolegovia, ktorí boli vlastne proti bombardovaniu NATO, môžu byť ešte za kolegov považovaní. Koniec koncov, Milošević a jeho nacionalisti boli tiež proti bombardovaniu. Iní sú ešte radikálnejší. V jednej reakcii autor bagatelizuje srbské civilné obeť bombardovania NATO ako „zanedbateľné“, len ako „niekoľko desiatok násilností... proti státisícom brutálne zmasakrovaných ľudí“ (pozri s. 21) - plytká kalkulácia, ktorá je sporná fakticky aj morálne, a ktorú môže urobiť len niekto, kto sedí v bezpečnej vzdialenosti od zóny bojov. Vari najpoľutovanejšie zo všetkých je zlomyseľné odsúdenie srbskej demokratickej opozície za to, že zlyhala pri odstránení Miloševića od moci. Vraj tak by sa dalo zabrániť, aby pokračoval v etnických čistkách. Toto tvrdenie nielenže neprejavuje uznanie tých, ktorí v poslednom desaťročí neúnavne bojovali a v podmienkach značného

fare, moral standards risk being lost altogether.

That the propagandists of Milošević and NATO freely engaged in this discourse of mutual vilification and self-righteousness is only a natural, if lamentable, reflex of war making. It would be more lamentable still, however, if otherwise reasonable, intelligent people were to succumb to the same easy formulas and exaggerated stereotypes. In publishing the appeal of the Serbian opposition, and in continuing a dialogue across the lines of actual and discursive combat, we at **K&K** had hoped to keep alive some meaningful link between individuals who have aspired to mutual understanding, to generate solidarity for our beleaguered friends in Belgrade, and to stimulate reflection upon the complex moral challenges that this war presents us.

Speaking personally, the results did not inspire optimism. Rather than generate a defense of our common ground, our correspondents' letters revealed just how endangered this common ground has become. Sadly, I found the tendency of moral righteousness strongest where I would least expect it: in the letters from those on "this" side of safety, liberty, and equality. Some writers expressed a genuine understanding of the truly complex, and indeed dangerous, situation that our Serbian colleagues now find themselves in. Still, many stopped short of extending solidarity, no longer certain if our Serbian colleagues, because they opposed NATO bombing, could truly be counted as colleagues any more. After all, Milošević and his nationalists opposed NATO bombing, too. Others appeared to have even less sympathy to extend. One correspondent dismissed Serb civilian casualties of NATO bombing as "infinitesimal", as merely "a few dozen NATO outrages versus hundreds of thousands of brutally massacred" (see p. 20) - a glib calculation which is problematic both factually and morally, and which could only have been made by one sitting at a safe remove from the battle zone. Perhaps most lamentable of all was one writer's blanket condemnation of the Serbian democratic opposition for its failure to dislodge Milošević

rizika budovali základy demokratickej a tolerantnej občianskej spoločnosti, ale čo je najhoršie, stiera všetky rozdiely medzi srbskými liberálmi a podporovateľmi Miloševića. Tu zrejme spoločné „my“ rýchlo ustupuje a do popredia sa derie démonické „my“ a „oni“. Toľko o solidarite.

Dúfam, že je zrejmé, že nebránim srbský nacionalizmus. Nie som ani morálnym relativistom. Verím, že NATO bránilo „spravodlivú vec“ a verím, že vojenská intervencia je nevyhnutným zlom, ak sa podniká na ochranu zraniteľných menšín pred brutálnym správaním militantného nacionalizmu. Tiež som bola úprimne zhrozená zjavnou ochotou toľkých Srbov podľahnúť propagande Miloševićovho režimu, propagande, ktorá otvorene popiera akékoľvek priestupky voči kosovským Albáncom a ktorá zobrazuje Srbsko ako obeť nevyprovokovanej agresie NATO. Nie je potrebné ospravedlňovať Miloševićovo konanie, keď chceme odsúdiť konanie NATO, hoci tuším, s akými psychologickými a inými ťažkosťami zápasili srbskí liberáli obklopení terorom a hystériou, keď sa z principiálnych dôvodov stavali proti obidvom. Takisto nikto nemusí oslavovať NATO, aby mohol odsudzovať Miloševića. Za rovnako znepokojujúcu však považujem absenciu akýchkoľvek obáv na strane našich západných dopisovateľov, ich neschopnosť uvedomiť si, ako hlboko a morálne je problematický smer, ktorým sa NATO vybralo a ich výslovnú neochotu pripustiť niektoré námietky, ktoré vzniesli naši srbskí priatelia. Napriek 24-tisíc náletom, v ktorých bolo zvrhnutých 14-tisíc bômb na Srbsko, NATO nedokázalo zabrániť humanitárnej katastrofe. Naopak, bombardovanie NATO poskytlo lacné krytie srbským silám v Kosove, ktoré prešli od brutálnej a nerozlišujúcej operácie zameranej proti povstalcom k celoplošnej etnickej čistke skoro milióna kosovských Albáncov. Navyše, NATO svojím bombardovaním pomohlo vyviezť humanitárnu katastrofu do susedného Albánska, Macedónie a Maďarska, pričom zlyhalo pri príprave týchto krajín na katastrofu, ktorá sa dala očakávať. Pri bombardovaní nebolo zabitých len „zopár“ civilistov, boli ich stovky, a to Srbov aj Albáncov. Bombardovanie

and thereby prevent him from pursuing still another ethnic cleansing. Not only does this assertion betray a complete lack of appreciation for those who, over the last decade, have struggled tirelessly, and against considerable odds, to build the basics of a democratic and tolerant civil society, it effectively erases all distinction between Serb liberals and the nationalist supporters of Milošević. Clearly, the common “We” is beating a hasty retreat from a resurgent “Us” versus “Them”. So much for solidarity.

I am, to be clear, no apologist for Serbian nationalism. Nor am I a moral relativist. I believe that NATO had “just cause”, and believe that military intervention is a necessary evil when undertaken to protect vulnerable minorities from the brutal depredations of exclusionary and militant nationalism. I am also frankly appalled by the apparent willingness of so many Serbs to endorse the propaganda of the Milošević regime, propaganda which baldly has denied any wrongdoing against Kosovar Albanians and which has portrayed Serbia as the victim of unprovoked NATO aggression. One need not exonerate Milošević’s actions in order to condemn those of NATO, although I appreciate the psychological and other difficulties Serbian liberals may have had in maintaining principled opposition to both while terror and hysteria rained around them. By the same token, however, one need not exonerate NATO in order to condemn Milošević. What I find equally disturbing was the absence of any misgivings on the part of our western correspondents, their failure to recognize the deeply and morally problematic nature of NATO’s chosen course, and their utter unwillingness to concede the validity of some of the claims that our Serbian colleagues have made. That truth is unpleasant and also undeniable. Despite approximately 24,000 NATO sorties which have dropped more than 14,000 bombs on Serbia, NATO failed to prevent a humanitarian disaster. On the contrary. NATO bombing provided easy cover to Serb forces in Kosovo to escalate from a brutal and indiscriminate anti-insurgency campaign to full-scale ethnic cleansing of nearly a million Kosovar

ničilo občiansku infraštruktúru celej krajiny a s ňou aj krehké základy občianskej spoločnosti, ktoré naši srbskí kolegovia budovali s takým rizikom. Bombardovanie urobilo paranoidný srbský nacionalizmus ešte paranoidnejším a upevnilo Miloševićovu despotickú moc. Pri tomto všetkom NATO nedokázalo realizovať ani jeden jediný z deklarovaných humanitárnych cieľov.

To by malo byť pre nás zdrojom vážnych obáv. Mali by sme byť opatrní voči „samozrejmým“ morálnym uisťovaniam a triezvo zvažovať, čo vlastne robí „spravodlivú vojnu“ spravodlivou. Podľa západnej morálnej filozofie a podľa jestvujúcich medzinárodných dohôd, ktoré sú zakorenené v tejto tradícii, „spravodlivá vojna“ vychádza z premisy, že vojna je v zásade zlo a spravodlivou sa stáva len za určitých podmienok. To, čo robí vojnu spravodlivou, je nielen spravodlivosť „vecí“ (*jus ad bellum*), ale aj korektnosť jej „priebehu“ (*jus in bello*). Ako to podrobne vysvetlil Michael Walzer, vojny posudzujeme tak podľa ich cieľov, ako aj podľa ich prostriedkov. A k tomu dodáva, že tieto úsudky sú logicky nezávislé, a preto „je celkom možné, že v spravodlivej vojne sa bojuje nespravodlivo a nespravodlivá vojna sa môže viesť striktnie podľa pravidiel“ (Michael Walzer, Spravodlivé a nespravodlivé vojny).

Svätý Augustín zdôrazňoval, že pomoc obetiam agresie je nevyhnutnou podmienkou „spravodlivej vojny“. Teda intervencia NATO, ktorej cieľom je pomôcť bezbranným kosovským Albáncom, vyhovuje morálnym požiadavkám spravodlivej vojny. Spravodlivá vojna si tiež vyžaduje, aby sa k nej siahalo len v krajnom prípade, keď boli vyčerpané mierové alternatívy. I keď nešťastné dohody z Rambouillet boli zjavne nevydarenými cvičeniami v diplomacii, udalosti posledných desiatich rokov ukázali, že Miloševića nedokáže zastaviť diplomacia bez sily. Tu by NATO tiež obstálo v skúške morálnosti. Spravodlivá vojna si vyžaduje aj „kompetentnú autoritu“, to znamená, že vojna musí byť odobrená autoritou, ktorá je všeobecne uznaná ako legitímna. Či tejto podmienke NATO vyhovel, je diskutabilné: pretože podľa medzinárodného práva môžu byť takéto akcie legitímne len vtedy, ak predtým do-

Albanians. In the process, NATO bombing helped export a humanitarian disaster to neighboring Albania, Macedonia, and Hungary, while also abjectly failing to prepare these countries for the herculean – and quite predictable – task of humanitarian relief. It killed not a “few” but hundreds of innocent civilians, Albanian as well as Serbian. It has destroyed much of the civilian infrastructure of an entire country, and with it, the fragile foundations of civil society that our Serbian colleagues risked so much to build. It has made paranoid Serbian nationalism only more paranoid and has solidified Milošević’s despotism. All this and NATO has yet to make good on its stated humanitarian objectives.

The course of this war should give us cause for grave concern. It should also give us cause to resist “self-evident” moral assertions and to soberly contemplate what it is that makes a “just war” just. According to Western moral philosophy, and the many standing international covenants which this tradition has engendered, a “just war” proceeds from a recognition that war is essentially evil. It can be made just only where certain conditions obtain. Accordingly, what makes a war just is not simply the rightness of its “cause” (*jus ad bellum*) but also the rightness of its “execution” or *jus in bello*. As Michael Walzer has explained at length, wars are judged both by their ends and by their means. Because these judgments are “logically independent”, he adds, it is “perfectly possible for a just war to be fought unjustly and an unjust war to be brought in strict accordance with the rules” (Michael Walzer, Just and Unjust Wars).

Aiding the victims of aggression is, as St. Augustine maintained, the sine qua non of “just cause”. Thus, NATO intervention on behalf of largely defenceless Kosovar Albanians has the requisite moral standing. Just cause also requires that war be engaged only as a last resort, once peaceful alternatives have been exhausted. While the aborted Rambouillet Accords were a manifestly flawed exercise in diplomacy, the pattern of the last decade has shown that diplomacy without force cannot stop Milošević. Here, too, NATO would appear

stali súhlas Bezpečnostnej rady OSN (pozri Noam Chomsky, *The Current Bombings, Behind the Rhetoric* ZMagazine online; a Eqbal Ahmad *NATO has Failed*, Al-Ahram, 8.-14. apríla, 1999). Zoči-voči istote, že Rusko a Čína budú túto záležitosť vetovať, NATO sa rozhodlo postupovať bez tohto požehnania. Tento svoj počin NATO zdôvodňovalo tým, že morálny imperatív zabrániť hroziacej genocíde oprávňuje ignorovať chybný mechanizmus medzinárodnej ratifikácie. Možnože rozumní ľudia budú s týmito dôvodmi súhlasiť. Avšak rozumní ľudia musia tiež uznať, že neautorizované použitie sily vzbudzuje pálčivý problém legality konania NATO, a tiež vytvára nežiadúci precedens pre ignorovanie obmedzení medzinárodného práva, v mene ktorého si doteraz NATO nárokuje vystupovať. Ak by sa aj akceptovalo, že NATO konalo v „spravodlivej veci“, zostáva tu problém oslabenej povinnosti skladať účty legitímnej autorite, a preto je ešte dôležitejšie, aby NATO dodržiavalo štandardy korektného postupu.

Existujú v podstate tri pravidlá spravodlivého vedenia vojny: ochrana civilného obyvateľstva, proporcionalita a pravdepodobnosť úspechu. Ochrana civilného obyvateľstva si vyžaduje, aby používaná stratégia a prostriedky rozlišovali medzi vojakmi a civilmi. Občania teda nesmú byť vojnovými cieľmi a nemožno ich vystavovať extrémnym rizikám a škodám, ktorým sa možno vyhnúť. Proporcionalita znamená, že použitie sily a škody tým spôsobené musia byť úmerné cieľu nápravy nespravodlivosti - v tomto prípade, vyhliadky na etnickú čistku - čo bolo primárnym dôvodom, prečo bolo nevyhnutné použiť silu. Pravdepodobnosť úspechu hovorí sama za seba: vojna je spravodlivá, len ak sa podniká s rozumnou šancou na úspech.

Nemusíme byť expertmi, aby sme pochopili, že NATO zo všetkých týchto hľadísk zjavne zlyhalo, a že základným dôvodom tohto zlyhania je rozhodnutie spoliehať sa výlučne na vzdušné sily. Na objasnenie zhrniem úvahy Bryana Hehira, profesora Harvardskej univerzity, ktorý sa tri desaťročia zaoberal problémom morálnosti vojny. Podľa jeho názoru, spôsob ako NATO viedlo túto vojnu, je morálne spo-

to pass the test of morality. However, just cause also requires "competent authority", that is, war must be sanctioned by an authority that is broadly recognized as legitimate. Whether NATO has met this standard is a matter of some controversy: for according to international law, such actions can only be legitimate if they have received the prior sanction of the UN Security Council (see Noam Chomsky, *The Current Bombings, Behind the Rhetoric* ZMagazine online; and Eqbal Ahmad *NATO has Failed*, Al-Ahram, April 8-14, 1999). Facing the certainty of a veto by China and Russia, NATO chose to proceed without this blessing. NATO's justification was that the moral imperative of preventing imminent genocide must override the flawed mechanisms of international ratification. Reasonable people might reasonably agree. But reasonable people must also recognize that NATO's unauthorized use of force raises troubling issues about the legality of its actions and possibly, too, sets an undesirable precedent for disregarding the restraints of international law, in whose name NATO yet claims to act. If, on balance, NATO's actions pass the test of "just cause", the problem of weakened accountability makes it all the more critical that NATO be faithful to the standards of just execution.

The rules of the just execution of war are essentially three: civilian immunity, proportionality, and probability of success. Civilian immunity requires that the strategy and means of warfare discriminate between combatants and civilians. It is an injunction against making citizens a target of war and equally against exposing them to excessive and avoidable risks of harm. Proportionality means that the use of force and the damage incurred by its use must be proportionate to the objective of redressing that injury - in this case, the prospect of ethnic cleansing - which made a resort to force necessary in the first instance. Probability of success speaks for itself: a war is only just if it is undertaken with a reasonable chance of success.

It does not take an expert to see that NATO demonstrably failed on all counts, and that the fundamental reason was its decision to rely

chybniteľný; vzdušné sily chránili jednotky NATO, avšak na úkor bezpečnosti srbských civilistov. I keď je to strategicky prezieravé, z morálneho hľadiska sa to nedá akceptovať. Hehir je presvedčený, že NATO, sa aspoň na začiatku, usilovalo o minimalizáciu civilných obetí, ale neskôr sa to zmenilo. Ba dokonca, rozhodnutie voliť za ciele bombardovania zariadenia „dvojakého civilno-vojenského použitia“ a rozšíriť túto kategóriu aj o sídla médií a pre civilné obyvateľstvo také dôležité zariadenia, ako sú vodárne a elektrárne; eskalovať útoky na srbské civilné oblasti, použiť okolo štyritisíc (nerozlišujúcich) rozptylových bômb v blízkosti civilných objektov, to všetko sú zjavné porušenia požiadaviek ochrany civilného obyvateľstva aj proporcionality. Hehir tvrdí, že „tieto počiny nie sú zlučiteľné s nijakou etikou vojny“ (pozri *Čo robí vojnu spravodlivou*, The Washington Post, 16. máj, 1999). Nakoniec, pravdepodobnosť úspechu NATO pri dosahovaní svojich cieľov bola pochybná od začiatku. Už 2. apríla, to znamená, že len týždeň po začatí bombardovania generál Wesley Clark, najvyšší veliteľ spojeneckých síl v Európe, verejne pripustil, že samotným vzdušným silám sa nepodarí dosiahnuť cieľ - zabrániť etnickým čistkám. Lež napriek tomu, NATO sa rozhodlo eskalovať bombardovanie v chabej nádeji, že ďalšie dva mesiace bombardovania premôžu srbské sily a pripraví pôdu pre bezpečný návrat vyhnaných Albáncov do ich domovov. Po Miloševićovej kapitulácii sa kalkulácie NATO zdajú byť správne. To však nič nemení na tom, že táto spravodlivá vojna bola vedená v zásade nespravodlivými prostriedkami. Hoci počť hlasy, ktoré s istou pýchou tvrdia, že „vzdušná vojna“ je účinná, skutočné ponaučenie skôr ukazuje na fakt, že obrovská morálna záťaž, ktorú v sebe nesie vzdušná vojna do značnej miery podkopáva zmysel spravodlivej vojny.

Kde sa teda nachádzame „my“? Kde sme zanechali „ich“? A čo zostáva zo spoločného „my“? Morálne sme sa ocitli v slepej uličke. Táto vojna, na rozdiel od akejkoľvek inej vojny, ktorú sme viedli v poslednom čase, sa viedla výlučne kvôli morálnym princípom. Z toho teda vyplýva, že definitívne zhodnotenie jej úspechu bude závisieť od zhodnotenia ľudských,

solely on air power. But to make this clear, I will summarize an analysis recently offered by Bryan Hehir, a Harvard professor who has devoted three decades of thought to the morality of war. NATO's means of executing this war, he argues, led it onto morally questionable terrain; air power may protect NATO troops, but it did so at the expense of the safety of Serbia's civilians. While strategically prudent for NATO, it is also morally unacceptable. While Hehir believes that NATO did, at least at the outset, studiously seek to minimize civilian casualties, he also maintains that as the war escalated, this was no longer the case. Indeed, NATO's deliberate decisions to target "dual-use" facilities; to expand this category to include media outlets and vital civilian utilities such as water and electricity; to escalate attacks on Serbian civilian areas; and to deploy some 4,000 (indiscriminate) cluster bombs in proximity of civilian communities were all manifest violations of both the requirements of civilian immunity and proportionality. These actions were, says Hehir, "not compatible with any ethic of war" (see *What Makes a War Just*, The Washington Post, May 16, 1999). Finally, the probability of NATO's air strategy succeeding in its aims have been dubious from the start. As early as April 2, that is a mere week into the current bombing, NATO's Supreme Allied Commander in Europe, General Wesley Clark, publicly conceded that air power alone would not achieve NATO's goal of preventing ethnic cleansing. Nor did it do so. (Reported in RFE/RL, April 2, 1999). Nonetheless, NATO subsequently chose to escalate the bombing, calculating that another two months (sic!) of strikes will vanquish Serb forces, and prepare the ground for returning deported Albanians safely to their homes. With Milošević's capitulation, NATO appears to have calculated correctly. But this outcome should not blind us to the fact that a just war was fought by fundamentally unjust means. While some have concluded, with more than a tinge of pride, that "air power" works, the real lesson is that air power carries an enormous moral price, and one that severely compromises the very purposes of a just war.

sociálnych a materiálnych strát v tejto vojne. Len potom budeme schopní posúdiť, či vytýčený cieľ umožní bezpečný návrat kosovským Albáncom do ich domovov nebol dosiahnutý za cenu prílišného ničenia Srbska a neúmerných civilných obetí. V toto musíme dúfať o to viac, pretože, ako nám pripomína profesor Hehir, „niet nič morálneho v zničení spoločnosti, ktorú sa snažíme zachrániť“. Dnes sa vyhliadky na dosiahnutie tohto cieľa zdajú byť reálnejšie ako pred pár týždňami. Avšak morálna ambivalentnosť pretrváva. A práve kvôli tejto ambivalentnosti sa patrí, aby sme sa „my“, ktorí sa nachádzame na bezpečnej strane tejto vojny, zriekli uspokojujúceho moralizovania, poukázali na neprimerané prostriedky vedenia našej údajne „spravodlivej vojny“ a protestovali proti nim. Rovnako sa patrí zachovávať a brániť naše spoločné princípy tým, že budeme veci nazývať pravým menom a budeme načúvať našim srbským kolegom s väčšou skromnosťou a spoluúčasťou, rovnako ako my od nich očakávame, aby uznali a upozorňovali na nemorálnosť etnickej čistky Kosova, ktorú Milošević uskutočňuje v ich mene. Nezabudnime však po všetkých tých rečiach a gestách, že my sme sa síce ocitli morálne v slepej uličke, ale na nich padali bomby.

11. jún 1999

Z anglického originálu preložil **František Novosád**

So where does this leave "Us"? Where does it leave "Them"? And what remains of the common "We"? Morally, this leaves "Us" in limbo. This war, unlike any war we have fought in recent memory, has been waged entirely on moral principle. Ultimately, a definitive judgment of its success will depend on a full disclosure of the human, social, and material costs of this war. Only then will we be able to judge whether the goal of returning Kosovar Albanians safely to their homes was achieved without the excessive destruction of Serbia and disproportionate civilian casualties. And we better hope that NATO has achieved this because, as Professor Hehir reminds us, "there is nothing moral in destroying a society in order to save it". Today, the odds for achieving this outcome look more promising than they did a few weeks ago. But much moral ambiguity remains. And because of this moral ambiguity, it behooves those of "us" who have sat on the safe side of this war to dispense with complacent assertions of moral victory and to recognize and protest the unjust means of our allegedly "just war". No less, it behooves us to do more to preserve and defend our common ground, to call things by their proper name, and to listen to our Serbian colleagues with greater humility and compassion, even as we urge them to acknowledge and protest the immorality of the ethnic cleansing of Kosovar Albanians that Milošević has conducted in their name. After all is said and done, we may have been in limbo, but they were being bombed.

June 11, 1999

